

УДК 323.17

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ І ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

Тамара Козак

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, e-mail: DIR@franko.lviv.ua
(Кафедра іноземних мов, вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів, 79000,
тел. (0322) 96-41-98, факс 72-79-73)*

Проблеми внутрішньодержавної регіоналізації набувають чимраз більшої ваги та актуальності в політичному житті західноєвропейських країн. Регіоналізація передбачає перерозподіл владних функцій та повноважень між столицею та периферією, між центром і провінціями.

Ключові слова: європейська інтеграція, деволуція, інституційна інтеграція.

Децентралізація державної влади є необхідною передумовою подальшого суспільно-політичного розвитку країн Європи, що впливає з розвитку демократії, розширення самоврядування територій і, врешті-решт, найбільш повного забезпечення прав людини.

Водночас цього вимагає і поглиблення процесів європейської інтеграції. Хоча, як стверджує Самюель Гантингтон, "головними дійовими особами у світовій політиці й надалі лишаються національні держави" [1, С. 532], однак стосовно країн, що входять до Євросоюзу, ця теза потребує певної корекції. Ще у 1973 р. канцлер ФРН В.Брандт, виступаючи у Страсбурзі в Європарламенті, наголошував, що метою інтеграції є розумно організований європейський уряд, який зможе приймати необхідні рішення у галузі спільної політики та буде підлягати парламентському контролю. Європейські держави передадуть цьому уряду свої суверенні права, які у майбутньому можливо буде здійснювати тільки спільно" [цит. за: 2, С. 206].

В ЄС створено наднаціональні владні інституції (Європарламент, Єврокомісія, Європейський суд), що репрезентують всі формальні гілки державної влади, національні органи влади поступово втрачають своє пріоритетне значення. Звічайно, що така ситуація створює для регіонів набагато більші можливості щодо задоволення своїх вимог, оскільки вони тепер можуть апелювати безпосередньо до вищих європейських владних інстанцій, оминаючи свої національні уряди. Інакше кажучи, регіони починають розглядати себе не в національному, а в загальноєвропейському вимірі. Наприклад, один із лідерів шотландських націоналістів Джо Тейлор зазначав: "Щоб вижити в сучасній ері, ми (шотландці. – Т.К.) повинні у все більшій мірі бачити себе у світовому (особливо у Європейському) контексті" [3].

Водночас серед європейського політичного істеблішменту та широкої громадськості поширюється переконання, що майбутня Європа – це Європа регіонів.

Політична регіоналізація (на відміну від економічної, що складається об'єктивним шляхом) вимагає від органів державної влади та політичних і громадських організацій усвідомлених, цілеспрямованих зусиль, прийняття відповідних рішень, виявлення політичної волі, тобто питання регіоналізації – це переважно питання політичного характеру. І на користь цього висновку переконливо свідчить досвід політичної регіоналізації у Сполученому Королівстві.

Ще у 20-і роки у британському політичному лексиконі з'явився такий термін, як *деволюція*, що означав передання владних повноважень від Лондона до провінцій, розширення самоврядування та самостійності регіонів. Перш за все, мова йшла про Шотландію та Уельс, оскільки Північна Ірландія вже мала певні ознаки деволюційного устрою. Однак британський кабінет міністрів (Вестмінстер) постійно підкреслював, що відповідальність за «кельтські околиці» (як часто називають у Британії ці три складові частини Королівства) він приймає на себе. У складі Вестмінстерського кабінету діяли Державні Секретарі (в ранзі міністрів) у справах Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, які відповідали за широкі коло політичних питань. Фактично виконавча влада у цих провінціях належала саме Державним Секретарям та чиновникам очолюваних ними офісів.

Зазначимо, що тривалий час (аж до кінця 1990-х років) ані консерватори, ані лейбористи не наважувались зробити рішучі кроки щодо втілення принципів деволюції у практику державного управління. Однак проблема деволюції постійно актуалізувалася під час виборчих кампаній, причому і консерватори, і лейбористи широко використовували у передвиборній агітації деволюційну тематику, обіцяючи шотландцям та валлійцям розширення самостійності у разі своєї перемоги. Однак, одержавши владу, жодна з цих партій не наважувалась змінити існуючу систему державного управління, побоюючись, що це призведе до послаблення єдності нації, створить загрозу розпаду самого Королівства.

Однак на початку 1990-х років стало очевидно, що неможливо далі зволікати з проведенням деволюційних реформ. З одного боку, у регіонах все гучніше лунали вимоги проведення деволюції. Причому вони набували політично організованого вигляду, зростав вплив націоналістичних партій (Плайд Кімру – в Уельсі, Шотландської націоналістичної партії – в Шотландії). З іншого боку, перебування Королівства в ЄС наочно довело, що британська система державного управління суттєво застаріла й не відповідає стандартам, визначеним самим процесом європейської інтеграції. Як зазначали з цього приводу Джонс і Кавенах, “заклики до більшої автономії Шотландії і Уельсу залунали із новою силою, а тісні контакти Британії з ЄС зробили очевидним те, що в Британії існує аномальна, порівняно із моделями ЄС, державна структура, у якій відсутній поділ на регіони” [4, С. 216].

Перед лейбористською партією, що прийшла до влади, з усією гостротою постало питання проведення деволюції. І слід віддати належне кабінету Тоні Блера, який вперше в історії Британії почав проводити практичну діяльність, спрямовану на реалізацію принципів деволюції. Тоні Блер – “перший політик у сучасній британській історії, який втручається у саму конституційну структуру Сполученого Королівства” зазначено у тижневику «Time», [5, С. 37].

Дотримуючись курсу на деволюційне перетворення системи державного управління та надання регіонам більшої політичної незалежності, лейбористський уряд провів низку організаційних заходів.

Протягом 1997-1998 років у Північній Ірландії, Шотландії та Уельсі були проведені референдуми з питань управління у цих регіонах. У Шотландії та Уельсі громадяни висловили свою думку щодо необхідності деволюції, тобто делегування функцій державного управління із центру в регіони. 6 травня 1999 року відбулися вибори до Парламенту Шотландії та Національної Асамблеї Уельсу.

У цих регіонах Сполученого Королівства почали формуватися органи не тільки законодавчої, але й виконавчої влади. Від Шотландського та Уельського офісів Державних Секретарів новообраним органам влади передається низка політичних функцій та повноважень. Новоствореній шотландській адміністрації передається управління такими галузями, як сільське господарство, рибництво, лісництво, місцеве управління, освіта, житло. Національна Асамблея Уельсу взагалі перебирає на себе практично всі функції Держсекретаря – сільське, рибне, лісове господарство, освіту та профпідготовку, промисловість, транспорт, місцеве управління, житло, мистецтво, спорт, навколишнє середовище [6].

У липні 1999 р. була здійснена офіційна передача функцій державного управління від Уряду Сполученого Королівства до нових адміністрацій у Шотландії та Уельсі.

Якщо у Шотландії та Уельсі проведення деволюції відбулося досить безболісно, то зовсім інакше цей процес проходив у Північній Ірландії. Відповідно до Белфастської угоди (договору страсної п'ятниці) передбачалося введення нового управління у Північній Ірландії, що було підтримане громадянами на виборах у травні 1998 р. Проте децентралізація державної влади в цьому регіоні могла відбутися тільки в разі досягнення порозуміння та домовленості між ворогуючими політичними партіями, що репрезентували як католицьку, так і протестантську громади Ольстера. Однак ці угоди постійно порушувались, а події 2000 року (зокрема, пов'язані з маршем членів Оранжистського ордену вулицями католицьких кварталів) не залишають надії на те, що найближчим часом унаслідок деволюції Північну Ірландію буде виведено з-під прямого управління Лондона.

Зауважимо, що північноірландська проблема має надзвичайно довгу та криваву історію, ворожість буквально в'їлась у суспільну свідомість як ірландців, так і англійців в Ольстері. Тому говорити про практичні успіхи деволюції у цьому регіоні передчасно.

Для Британії питання політичної регіоналізації є актуальне. Свідченням цього є те, що після проведення деволюції у Шотландії та Уельсі, у серцевині Британії – в Англії – поширюються настрої щодо розширення власних політичних прав (на взірць того, як це було зроблено в "кельтських околицях"). «Time» пише, що в північно-східних англійських регіонах (навкруги Ньюкасла) розглядають можливість створення власних Асамблей. Перед населенням англійських регіонів повстала ще й велика психологічна проблема: "Білі англійці вважали, що вони живуть в англійській державі, яка включала національні меншості та кельтські околиці. Деволюція підводить їх до нової реальності, що вони – лише народ у мультинаціональній федерації" [6]. І це справді так. Сполучене Королівство внаслідок деволюції, неминеце просувається саме до федеративного державного устрою.

Отже, політична регіоналізація в Сполученому Королівстві, що проводиться шляхом деволюції, зумовлює (вперше за багато десятиліть, якщо не століть) модернізацію традиційно британського способу державного правління. Фактично

відбувається перехід від унітарної до федеративної держави. Федералізація, підвищення ролі регіонів – це ознака трансформації державного устрою не лише у Великій Британії, а й в усіх європейських країнах, це імперативна вимога самого процесу політичної інтеграції Європи.

1. Хантингтон Самюель. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под ред В.Л.Иноземцева. – Москва : Academia, 1999.
2. Западноевропейская интеграция: политические аспекты / Под ред. Н.С.Кишилова. Москва: Наука, 1985.
3. Сторінка в Інтернеті: [http://www. Ed/ac/uk/-ias/](http://www.Ed/ac/uk/-ias/).
4. Bill Jones, Dennis Kavanagh. British Politics Today. – Manchester University Press, 1992.
5. Michael Ignatieff. A Gamble with History. – Time, 1997, October 27.
6. Сторінка в Інтернеті: <http://www.bc.kiev.ua/>.

POLITICAL ASPECTS OF STATE REGIONALISATION WITHIN THE UNITED KINGDOM

Tamara Kozak

*Ivan Franko National University in Lviv
Universytetska str, 1, Lviv, 79000, e-mail: DIR@franko.lviv.ua
(Department of Foreign Languages, Sichovyh Striltsiv str, 19, Lviv, 79000,
tel. 96-41-98, fax 72-79-73)*

The connection between EU membership and the devolutionary transformation of the British system of state management is traced in the article. The conclusion is made that modernization of traditional British form of state management bears the elements of transition from unitary to federative state.

Key words: European integration, devolution, EU, institutional integration.

*Стаття надійшла до редколегії 20.03.2000,
прийнята до друку*